

Angol unitárius testvéreink új korszak kezdetén.

1929 április 14—19. napjain angol testvéreink újra fölfedezték önmagukat. Az XVIII-ik század végén s a XIX-ik elején a bátor kezdeményezők megharcolták ama nemes harcot, melynek folytatása százéves virágzás, azt követő termékeny gyümölcsözés és a föld különböző népeit átható lelki új élet volt az eredménye.

1825-ben Britt és Külföldi Unitárius Társulatnak nevezték magukat, mert az volt a céljuk, hogy minden olyan egyént és egyházi gyülekezetet, amely a társas együttlétre hajlandó, magukhoz vonjanak, testvéri közösségben tovább építsenek a hitélet országában. Munkájuk, az egymást fölváltó jeles emberek által túlterjedett a britt szigetek határain. Olyan egyházi irodalmat teremtettek, amely megmozgatta a hatalmas és jólszervezett angol püspöki egyházi papok lelkét is. Azt láttuk, hogy nemcsak keresték az unitárius vezető férfiak barátságát, hanem ki is váltak és csatlakoztak hozzánk.

Talán ennek a mozgalomnak lett a következménye, hogy 1888-ban a Britt és Külföldi Unitárius Társulat mellett megalakították a Nemzeti Konferenciát, amely még tágasabb kaput nyitott a be- és kijáráásra. A két szerv nem gyengítette egymást, de nem is erősítette olyan mértékben, ahogy óhajtani lehetett. 1925-ben az első szerves alakulat megülte 100 éves jubileumát. Ugyanakkor a hasonló és teljesen egykorú Amerikai Unitárius Társulat is s ez már a következő évben teljes egységet teremtett Amerikában, de a britt szigetek unitáriusai még a fontolgtatás nem könnyű munkáját végezték. 1928-ban kimondották az egyesülést (amalgamation) és 1929-re elkészült az egyesült angol unitárius nagyszervezet, melynek neve: General Assembly of Unitarian and free Christian Churches. Ez tehát az unitárius és szabad keresztény egyházak általános gyülekezete. Az egyének helyett az egyházközségek léptek szövetségre, ami kiválóan fontos azért, mert így a kisebb testek egy hatalmas egészé lettek. A pap és a gondnok-elnök a hívekkel, a templommal, iskolával és számos más szervével együtt élő egészé tömörült.

Sokan féltették függetlenségüket, sokan tettek figyelmet érdemlő kifogást, de már az a megmozdulás, amely szót váltott ki a gondolkozókból, nyilván mutatta, hogy közeledik a legfőbb gondolat valóraválása.

Ezt a nagyszerű és mélyen megható valóságot élveztük végig április 14. reggelétől április 19. estig. Hat napi munka után következett a hetedik napi boldog megpihenés. 14-dike a Manchester városban és körülte levő 18 gyülekezet szószékén hirdette az új eszme jogosultságát és nagy előnyeit. Az unitárius püspököt vasárnap délelőtt Chowbenfben a legrégebb és egyben legszebb szerkezetű unitárius templomban, a Mortuner Rowe eddigi gyülekezetében, este Boltonban a legnépesebb gyülekezetben hallgatták. Az erdélyi hang kedves volt nekik és némileg segített a nagy eszme kialakításában. Hétfőn az ünnepet tartó Manchester hatalmas városa nem kevésbé hatalmas Lord Mayorja (főpolgármestere) fogadta és megvendégelte a képviselőket és a tisztviselőket. Ez fölnyitotta a zsilipeket s vége-hossza nem volt a gyűléseknek.

Kiemeljük a legjelentősebbeket. Hétfőn este volt az egyházi beszéd, mely, mint nálunk is a zsinati vagy főtanácsi, egyik legjelesebb pap kezében volt. Hall Alfréd sheffildi papot érte ez a szerencse.

Kedden folytak a közigazgatási gyűlések reggeltől estig. Este hét órakor nyílt meg a szónokok sorozata arról a kérdéstről: *Mit vár tőlünk a világ és mit felelünk rá?* Az elnök megnyitója után angol részről felelt egy világi férfi, Henrick Byng ur s következett az erdélyi püspök felelete. Majd a Brahma Samajról Woodhouseni asszony; indiai föladatokról dr. Drummond.

Szerda úrvacsorával kezdődött s folytatása volt a teendők megvitatása: hazai, nevelési és társadalmi feladatokról, majd a Nők-szövetsége, a világiak, a papok gyűlése és az ifjúság végezte nagy feladatait.

Csütörtök az Essex Hall lecture napja volt. Előadó dr. Mellone teol. tanár. Erre a szerepre mindig a legnevesebb írókat, szónokokat választják az unitáriusok és az idegenek közül. Dr. Mellone a középkor nagy tanulságait olvasta rá a modern világra. Érdemes lenne közelebbről megismerni. E nap estéjén fogadták a volt elnökök nejeikkel és az új nőelnök a vendégeket egy öttermes hatalmas épületben. Sok százan voltak. Ha nyolcszáz nem fért el, hatszáznál több volt. Frissítő és zene mellett a kifogyhatatlan ismerkedés és társalgás tartott félnyolctól éjfél közeledtéig.

Péntek a külföldiek napja volt. Puglisi tanár Olaszországból, dr. Boros püspök, Bors Mihály gondnok, a dán, holland és német képviselők egymást követve szóltak 10—10 perces beszédben.

Minden gyűlés egyházi énekkel és imával kezdődött és ha semmi egyéb nem, ezek elragadtak volna bárkit is.

Kifogást hallottunk a tárgyak túlsufaltságáról. Jövőben ez is módosulni fog.

Ha összefoglaljuk az egészet, elmondhatjuk, hogy a hangulat állandóan emelkedő és hevülő volt. A nagy gyűlésteremben üres helyet csak elvétve lehetett kapni. Az emelvény a szónokok szerint módosult. Egyik-másik szónok a szokottnál hevesebb volt, de az összhangot semmi sem zavarta.

A megelőző két társulat elnökei: Street és dr. Mellone egymást váltogatva vezették a gyűlést. Az utolsó napon az elnöki asztal mellett megjelent az új elnök: Martineau Sidney-né. E három kiválóság főérdeme, hogy minden oly ékesen és szépen sikerült. A két régi helyébe lépett az új, egy érdekes és nagyon értékes nő személyében. A nagy és híres Martineau-család jelessége. Csöndes folyású, de eszmét és gondolatfordulatot bőven termelő szónok. Már húsz éve van nőegyletek s más társulatok élén. Ő az első nő, kit angol testvéreink egyházuk élére állítottak. Jó reménységgel telve várják egy évi munkáját az elnöki székben és a gyülekezetekben. Hiszik, hogy a társulat évi bevételeit meg fogja háromszorozni. Ebben továbbra is nagy segítsége lesz előde: Street, akiben nagy a szervező, buzdító és meggyőző erő.

Mi köszöntjük angol testvéreinket az új korszak kezdetén s ha tán nem is tulajdonítunk részt a mi erdélyi szervezetünknek új megmozdulásukban, azt őszinte szeretettel kívánjuk, hogy erősödjenek és a régi dicsőséghez szerezzenek újakat, nagyokat, mert azokból ránk is száll fény és erő.

B. Gy.

Irodalom.

A keresztény pásztor és a dolgozó gyülekezet. Irta: Dr. Glodden Washington, a kolumbusi kongregacionálista gyülekezet lelkipásztora. Fordította és négy fejezettel megtoldotta Kiss Sándor unitárius lelkész. 1928. Globus-nyomda, Székelyudvarhely. 287 lap.

Ez a külső alakjánál és terjedelménél fogva is figyelmet érdemlő könyv a teológiai tudományoknak azzal az ágával foglalkozik, amely a mi egyházi irodalmunkban a legjobban el van hanyagolva. Mintha abban a felfogásban élnénk, hogy minden teológus már kész gyakorló lelkipásztor. A teológiai tudományok különböző ágai, amelyek sok áldásuk mellett alkalmasak arra is, hogy a kételkedést ápolják a különben is erre hajlandó ifjú lelkekben, előtérben vannak papnevelésünkben és egyházi irodalmunkban. De az ú. n. építő rész, mely megtanít arra, hogy a tudományok eredményeit, megállapított igazságait miképen alkalmazzuk a mindennapi életben; az evangélium elveit, Jézus tanításait miképen vigyük át a lelkekbe; minő utak és módok állanak rendelkezésünkre, amelyeken Istenországát tovább építhetjük: ezek a kérdések mindenkinek a saját egyéni belátására vannak bízva. Ennek lehet tulajdonítani, hogy nálunk az igazi lelkipásztori munka, egyes tiszteletreméltó kivételektől eltekintve, még mindig a régi, évszázados keretek között folyik, vagy sokan olyan helyeken keresik az érvényesülést, amelyek igazi hivatásukkal összefüggésben nincsenek.

Éppen ezért nagy elismeréssel adózunk Kiss Sándor lelkésznek, hogy a kezünk alatt levő, minden izében gyakorlatias irányú könyvet magyar nyelvre lefordította. Mert ha vannak is benne olyan részletek, amelyek a mi viszonyainkra nem alkalmazhatók; mert hiszen minden gyakorló lelkészt elsősorban a helyi viszonyok kell, hogy irányítsanak; de az egészen átvonuló evangéliumi szellem, mely egy hivatásának élő lelkipásztor meleg szívéen keresztül sugárzik reánk, lehetetlen, hogy le ne bilincseljen, gondolatokat ne